

Erol İLHAN
Zafer ÇİMEN

SPOR ALANLARINDA ŞİDDET VE SPOR MEDYASININ ETKİLERİ: SPOR YAZARLARININ ALGILARI

ÖZET

Bu çalışmanın amacı, spor alanlarında görülen şiddet olaylarına medyanın etkisini spor yazarlarının algılamaları çerçevesinde ortaya koymaktır.

Araştırmanın evrenini ulusal gazete ve dergilerde köşesi bulunan spor yazarları, örneklemini ise ulusal bir gazetede köşesi bulunan, periyodik olarak makale yazan ve tesadüfî yolla seçilen 42 spor yazarı oluşturmuştur. Araştırma görüşmecilerle önceden randevu alınarak yüz yüze görüşme (34) veya telefon aracılığı (8) ile gerçekleştirilmiştir. Görüşmelerde ses kayıt cihazı kullanılmış ve ses kayıtları deşifre edilerek yazılı hale getirilmiştir. Verilerin özgün formuna sadık kalarak beyanlardan alıntı yapılmış ve betimsel bir yaklaşımla sunulmuştur. Bazı nedensel ve açıklayıcı sonuçlara ulaşmak amacıyla sistematik analiz yapılmış ve görüşmeler derinlemesine incelenerek ortak tema ve alt temalar belirlenmeye çalışılmıştır. Nitel araştırmayı nicel verilerle desteklemek amacıyla yüzde ve frekans dağılımları da verilmiştir.

Araştırma bulgularına göre spor yazarlarının spor medyasının şiddeti özendirme ve körüklemeye etkili olduğu ana temasına 32 spor yazarının (%76,2) katıldığı; alt temalardan şiddeti özendirme ve körüklemeye kulüp yöneticilerinin etkisine 24 spor yazarının (%57,1), tiraj ve reyting kaygısının etkisine 10 spor yazarının (%23,8) ve taraftar yazarlığının etkisine 5 spor yazarının (%11,9) inandığı belirlenmiştir. Sonuç olarak, spor yazarlarının önemli bir kısmının spor medyasının spor alanlarında görülen şiddet olaylarını özendirme ve körüklemeye etkili olduğuna inandıkları söylenebilir.

Anahtar Kelimeler: Şiddet, Spor, Spor Yazarı

VIOLENCE IN SPORT AREAS AND EFFECTS OF SPORT MEDIA: PERCEPTIONS OF SPORTS WRITERS

ABSTRACT

The aim of this study was to find out that perception of sport writers effects of sport media on the act of violence in sport area.

The sample of the study was 42 sport writers who have column and write article periodically in a national newspaper, selected randomly. Interviews were performed face to face (34) or via the telephone (8) by taking beforehand date of appointment. All interviews were recorded by using tape recording device and all records were decoded and converted in to written documents. By providing the original form of interviews, some quotation was cited in descriptive approach. Datas were systematically analyzed to reach the some causal and explanatory results. Interviews were examined in depth to find out the main theme and sub themes. Supporting the descriptive study by quantitative datas, percentage and frequency distribution were given.

According to the results of this study; 32 sport writers (%76,2) were believed that "sport media encourage and incite the violence in sport area" main theme. 24 sport writers (57.1) believed that sport clubs managers effects on violence in sport area, 10 sport writers believed that circulation and rating anxiety effects on violence in sport area and 5 sport writers perceived that 'fan writers' effects on violence in sport area sub themes. As a result, it can be said that sport writers are perceived the sport media encourage and incite the violence in sport areas.

Key Words: Violence, Sport, Sport Writers

GİRİŞ

Günümüz dünyasında medya oldukça etkin roller oynamaktadır. Bunlardan en önemlileri toplumun genel algılamasını etkilemesi (3,6) ve önemli sosyal konular üzerinde toplumsal bir forum oluşturmasıdır (10). Bu rolleri olumlu şekilde oynaması için medya çalışanlarının uyması gereken bir takım etik kodlar ortaya konulmuştur. Tüm dünyada genel kabul gören bu etik kodlar, ya ülkelerin ulusal medya birlikleri ya uluslararası medya birlikleri (örn; World Association of Press Councils) ya da spor gibi bazı özel alanlarla ilgili medya birlikleri (örn; Associated Press Sports Editors) aracılığı ile üyelerine duyurulmakta ve uymaları istenmektedir. Türk Basın Konseyi de Türk Medyası için 1980'li yılların sonunda 16 maddeden oluşan ve içinde medya etik kodlarının yer aldığı "Basın Meslek İlkeleri" deklare etmiştir.

Bu bildirge evrensel olarak kabul edilen ve literatürde sıklıkla yer alan "haber, makale, fotoğraf ve görüntülerin şiddet öğeleri içermemesi ve şiddete yönlendiren ve özendiren yayınlardan uzak durulmasını" da içermektedir. Aynı zamanda bu etik koda ilişkin olarak birçok ülkede "terör, terörizm, suç ve suç örgütleriyle ilgili haberlerin sunumunda hukuki düzenlemeler yoluyla sınırlılıklar ve sorumluluklar getirilmiştir(2).

Oysa bu sınırlılık ve sorumluluklara rağmen ülkemizde spor alanlarında görülen şiddet olaylarının önemli bir kaynağı olarak medya gösterilmekte, kamuoyunda spor ve şiddet medya ile birlikte anılmakta ve medyanın sporda şiddeti körüklediği düşünülmektedir (14, 15, 20). Dolayısı ile bu yöndeki yaygın düşüncenin bir yansıması olarak sporda şiddet söz konusu olduğunda spor medyasının oynadığı rol hemen hemen her platformda dile getirilmekte ve tartışma konusu olmaktadır. Hatta spor kamuoyu gündemini sürekli meşgul ettiği için Türkiye Büyük Millet Meclisi (21) tarafından kurulan ve içinde "sporda şiddet" konusunun da yer aldığı

araştırma komisyonu raporunda medya ve şiddet ilişkisi önemli bir yer tutmuştur.

Bu raporun yayımlanmasından birkaç yıl sonra 14 Nisan 2011 tarihinde yürürlüğe giren 6222 Sayılı "Spor'da Şiddet ve Düzensizliğin Önlenmesine Dair Kanun"la müsabaka öncesinde, esnasında veya sonrasında spor alanları ve çevresinde, taraftarların sürekli veya geçici olarak gruplar halinde buldukları yerlerde veya müsabakanın yapılacağı yere gidiş ve geliş güzergâhlarında şiddet ve düzensizliğin önlenmesi amaçlanmıştır (11). Bu kanunun yürürlüğe girdikten sonra oynanan Bursaspor - Beşiktaş maçı öncesinde stat çevresinde yaşanan olaylar nedeniyle karşılaşma iptal edildi (8). Ardından, Futbol Federasyonu bir ilke imza atarak stat dışındaki taraftar olayları nedeniyle iptal edilen Bursaspor-Beşiktaş maçında Bursaspor'u 3-0 hükmen yenik saydı ve ev sahibi takıma 5 maç tarafsız sahada seyircisiz oynama cezası verdi (14). Şiddet olaylarının yasaya rağmen yaşanması, sorunun 'yalnızca kanunla' çözülemeyeceği, çok yönlü olarak ele alınması gerektiğini bir kez daha gözler önüne serdi.

Bu nedenle, son dönem akademik çalışmaları içinde spor ve şiddet konusunun popüler hale gelmesinin (1) yanı sıra özellikle spor medyasında daha fazla yer bulan spor branşları başta olmak üzere spor müsabakalarında görülen şiddet olaylarında medyanın rolünü belirlemenin önemli bir konu haline geldiği söylenebilir. Bu noktadan hareketle, "sporda şiddet ve medya" ilişkisini en yakından bilme, duyma ve değerlendirme şansına sahip, çoğu zaman yaşananların canlı şahitleri veya ortaya çıkan gelişmelerin nedenleri olan spor yazarlarının algıları çerçevesinde bu ilişkiyi ortaya koymak eldeki çalışmanın amacını oluşturmuştur.

MATERYAL ve YÖNTEM

Araştırma görüşlerin, deneyimlerin ve duyguların ortaya çıkarılması yönünden güçlü, yazmaya ve doldurmaya dayalı testler ya da anketlerde yaşanan sınırlılığı ve yapaylığı ortadan kaldıran ve iletişimin en yaygın biçimi konuşmayı temel alan, dolayısıyla nitel araştırmalarda kullanılan yaygın veri toplama yöntemlerinden biri olan

görüşme (mülakat) yönteminin kullanıldığı nitel bir çalışmadır.

Evren ve Örneklem: Araştırmanın evrenini ulusal gazete ve dergilerde köşesi bulunan spor yazarları oluşturmuştur. Örneklemin belirlenmesinde öncelikle spor yazarlarının ulusal bir gazetede köşesi bulunması, periyodik olarak haftada en az bir kez makale yazması ve spor yazarlarının çalıştıkları kurumlar açısından dengeli bir dağılım oluşmasına dikkat edilmiştir. Ardından bu özellikleri taşıyan 52 spor yazarı tesadüfî yolla seçilmiş ve gerçekleştirilen telefon görüşmeleri sonunda araştırmaya katılmayı kabul eden 42 spor yazarı araştırmanın örneklemini oluşturmuştur.

Veri Toplama Yöntemi: Araştırma verileri görüşmecilerle önceden randevu alınmak suretiyle Ankara, İzmir ve İstanbul'da yüz yüze görüşme (34) veya telefon aracılığı (8) ile toplanmıştır. Görüşmeler ses kayıt cihazı ile kayıt altına alınmış ve ses kayıtları birebir deşifre edildikten sonra yazılı doküman haline getirilmiştir.

Verilerin Analizi: Toplanan verinin özgün formuna mümkün olduğu kadar

sadık kalmak suretiyle görüşmecilerin beyanlarından doğrudan alıntı yapılmış ve betimsel bir yaklaşımla veriler sunulmuştur. Bazı nedensel ve açıklayıcı sonuçlara ulaşmak amacıyla sistematik analiz yapılmış ve görüşmeler tek tek derinlemesine incelenerek ortak tema ve alt temalar belirlenmeye çalışılmıştır. Nitel araştırmayı nicel verilerle desteklemek amacıyla SPSS 11.0 istatistik paket programı ile yüzde ve frekans dağılımı da yapılmıştır.

BULGULAR

Araştırmada spor yazarlarının algıları çerçevesinde spor medyasının şiddeti özendirici yayınlarına ilişkin değerlendirmeleri alınmıştır. Görüşmeler sonunda medyanın şiddeti özendirici yayınlar yaptığı ana temasının yanında, spor kulübü yöneticilerinin etkisi, tiraj/rejting kaygısı ve taraftar yazarlığın şiddeti körüklediği yönünde üç alt tema ortaya çıkmıştır

Spor yazarlarının "spor medyasının en çok eleştirildiği yönlerden birisi de şiddeti özendirdiği veya körüklediği yönündedir. Spor medyasının yıllardır içinde bulunan biri olarak bu konudaki yorumunuzu alabilir nedir?" sorusuna verdikleri cevapların tasnifi alfabetik olarak Tablo 1'de verilmiştir

Tablo 1. Katılımcıların Spor Medyasının Şiddeti Özendirme Veya Körükleme Yönündeki Etkisine İlişkin Genel Dağılım Tablosu

1.Adnan Dinçer 1	2.Alaattin Metin 1	3.Ali Erdoğan 1	4.Ali Sami Alkış 1	5.Atilla Türker 1	6.Atıf Keçeci 1	7.Bilgin Gökberk 1	8.Cem Can 0	9.Cemal Ersen 2
10.Cengiz Alpman -	11.Devrim Sağiroğlu 1	12.Doğan Sarıbeyoğlu 1	13.Ercan Güven 1	14.Erhan Kökner 2	15.Esat Yılmaer 2	16.Gülengül Altınsay 1	17.Güray Soysal 1	18.Güven Taner 1
19.Haldun Domaç 1	20.Halil İ. Ekiz 1	21.Hayri Beşer 1	22.Kahraman Bapçum 0	23.Kazım Kanat 1	24.Kemal Belgin 1	25.Lütfi Özel 1	26.Mehmet Demirkol 1	27.Meriç Enercan 1
28.Murat Ağca 1	29.Murat Demirya s 0	30.Nezir Önal 1	31.Onur Belge 0	32.Öcal Uluç 1	33.Ömer Üründül 1	34.Özgür Korkmaz 0	35.Özgür Şahiner 1	36.Sanlı Sarılioğlu 1
37.Tayfun Bayındır 1	38.Togay Bayatlı 1	39.Uğur Meleke 2	40.Yusuf Kobal 1	41.Yusuf Yalkın 1	42.Zeki Çol 1			

1: Görülmekte-Verilmekte- Olumsuz

0: Görülmemekte-Verilmemekte-Olumlu

2: Zaman Zaman-Çok Az Görülmekte-Çok Az Verilmekte

Spor medyasının şiddeti ne oranda özendirdiği veya körüklediğine ilişkin spor

yazarlarının görüşlerinin sayısal olarak ifadesi Tablo 2'de yer almaktadır.

Tablo 2. Katılımcıların Spor Medyasının Şiddeti Özendirme Veya Körüklemeye Etkisine İlişkin Görüşlerinin Sayısal Dağılımı

Seçenekler	Etkilidir	Etkili Değildir	Az Etkilidir	Cevapsız	Toplam
f	32	5	4	1	42
%	76,2	11,9	9,5	2,4	100

Tablo 1 ve 2 değerlendirildiğinde spor yazarlarının %76,2'sinin (32) spor medyasının şiddeti özendirme ve körüklemeye etkili olduğu, %11,9'unun ise medyanın bu konuda herhangi bir etkisi olmadığını ifade ettikleri söylenebilir. Aşağıda araştırmaya katılan bazı yazarların düşüncelerini yansıtan mülakatlardan kısa örnekler yer almaktadır.

Tayfun Bayındır; *“Türkiye’de sportif şiddetin artmasında spor medyasının katkısı büyüktür. Bunu yadsıyamayız. Bu durum spor gazetelerinin yayın hayatına geçmesiyle başlamıştır.”*

Öcal Uluç, sporda şiddet medya ilişkisini şöyle dile getirmiştir. *“Bu konudaki görüşüm nettir ve maalesef spor medyamız bu konuda son derece çifte standartlı ve hatalı bir yoldadır.”*

Güven Taner, medyanın bu konudaki yanlış tutumunu şu sözlerle anlatmıştır. *“Evet, bu yapılmakta. Özellikle TV yorumculuğu öne çıktıktan bu yana. Kimileri öfke içeren üslupları, kimileri öfke taşıyan kişilikleri, kimileri şiddet üreten ifadelerle konuşmaya daha çok para verildiği için bunu yapmakta... Zira bunu yaptıkları için ilgi çektiklerinden, ulusal kanalların en önemlilerinde çalıştırılmaktalar”.*

Ercan Güven; *“Yapanlarla yapmayanlar iç içedir. Hatta hem yapıp hem şiddetten dert yanan kişiler, gazeteler, kanallar bile vardır”.*

İbrahim Altınsay'ın yorumu ise; *“Bir toplum kendiyi ödeşemiyorsa düşman yaratarak onlara saldırır. Futbol medyası da zaman zaman bunu yapıyor. Gerilimi kışkırtıyor. Ama çoğu zaman basın başlatan değil, körükleyen oluyor. Bakınız: Türkiye-İsviçre Milli Maçı...”* şeklindedir.

Alaattin Metin, Türkiye’deki şiddetin pek önlenmek istenmediğini belirtmiştir. *“Bizim medya olarak hatalarımız var. Milli maçlar ya da Avrupa maçları olduğu vakit kan davasına, çatışmaya dönüştürmeye*

çalışıyoruz. Yöneticiler, işadamları reklamları yapılsın, haberi büyüsün diye medyanın hoşuna gidecek lafları söylüyorlar.”

Yusuf Kobal; *“Başta kulüp yöneticileri ve onlara çanak tutmak zorunda kalan spor medyası, bence de şiddeti bilinçsiz bir biçimde körüklemektedir. Spor sayfaları, eğitim düzeyi nispeten daha düşük olan kesimi farkında olmadan tahrik etmektedir.”*

Özgür Şahiner; şiddetin yalnızca medyadan kaynaklanmadığını şu sözleriyle belirtiyor. *“Maça giderken “Ölmeye geldik” diye bağırın, “Vur kır parçala bu maçı kazan” diye takımını destekleyen, rakibi düşman gibi gören bir taraftar profili var ülkemizde. Stada döner bıçaklarıyla kesici ve delici aletleriyle gelmek nasıl bir ruh halidir. Toplumsal yapımız kırıp dökmeye müsait. Tribüne gelen insanların sosyo-ekonomik durumunu, toplumsal yapısını da değerlendirmek gerekiyor. Öncelikle bunlar tartışılmalı. Spor medyası bu konuda eleştiriyi hak ediyor olabilir. Bazı yazarlar, köşelerinde ya da ekrana çıktıklarında, ortamı gerecek, şiddeti körükleyecek açıklamalar yapıyor. Ancak sahip oldukları konum itibari ile temsil ettikleri kulüpler adına konuşan yöneticilerin hiç mi suçu yok.”*

Murat Demiryas medyanın şiddeti özendirdiği ve körüklediği fikrine katılmayanlardan. *“Bu konuda yıllardır çok eleştiri yapılıyor. Şiddet özendiriliyor, körükleniyor, medya yapıyor diye... Ama bence medyanın rolünün yıllar ilerledikçe daha az olduğunu görüyorum. Örneğin Trabzonspor-Sivasspor maçı oynandı ve seyirci maçın bitimine 30 saniye kala sahaya girdi ve rakip takım futbolcularını tartakladı, dövdü. Daha sezonun ilk haftası ve herhangi bir aleyhte yayın yapılmamış ama yine de şiddet olabiliyor.”*

Özgür Korkmaz; *“Bu tabii ki sadece Türkiye’de değil İngiltere’de de yapılıyor. Ama İngiltere’de bunu yapanlar tabloid gazete denilen The Sun, Daily Telegraph gibi çok*

ciddiye alınmayan gazeteler. Ama bizim burada en büyük gazetelerimiz çıkıp da iki İngiliz taraftarı öldürüldüğü zaman sahada da yeri öptürdük dışarıda da yeri öptürdük diyebiliyor, böyle bir şeyin açıklanabilir bir tarafı yok. Ya da her Fenerbahçe-Galatasaray maçından önce "Galatasaray taraftarları 1500 kişi gelecekler Kadıköy'e çıkacaklar, Fenerliler onları bekliyor olacak" gibi. Biliyoruz ki Türkiye'deki taraftar kitlesi provokasyona açık tipler. Bir küçük gazete haberi bile çok büyük infial yaratmaya yetiyor. Dolayısıyla, Türk spor medyası çok daha dikkatli olmalıdır. Ama var olan bir şeyi de görmezden gelemez. Eğer bir maç öncesi şehrin sokaklarında taşlar havada uçuşuyorsa, polis biber gazı, göz yaşartıcı bomba kullanıyorsa, elbette ertesi gün gazeteler bunu çok düzgün bir şekilde vermek zorundalar. O zaman gelen eleştirinin bir kısmı da şöyle oluyor. Medya buna yer verdiği için bu da özendirici bir şey olarak görülüyor. Orada çıkan olayların televizyonlarda, gazetelerde verilmesi, bu özendirici bir şey değil. Bu olmuş bir şeye ayna tutulmasıdır. Gazeteciler olarak bunu

yansıtmak zorundayız. Bunu görmezden gelemez ama bu tip bir şeyin ateşleyicisi olmamak zorundayız. Yani yangına körükle gitmemeliyiz ama yangının haberini yapmak zorundayız bu bizim işimiz."

Lütfi Özel medyanın şiddetten neden şikayetçi olmadığını vurgulamış; "Kavga, şiddet olduğunda kepezelik, rezillik diyor ama medya bundan hiç şikayetçi değil. Tam tersi bunu yansıtmak sayfayı ya da görüntüyü doldurma anlamında çok işine yarıyor."

Usta yazar Kahraman Bapçum'a göre medya organları gereksiz yere suçlanmakta; "Yarım yüzyılı çoktan geçmiş spor yazarlığı hayatımda, spor medyasının şiddeti özendirdiği, körüklediği yönünde bir örnek anımsamıyorum. Aksine spor dünyamızda görülen şiddet konusunda yapılan haberler karşısında, failerin basını sorumlu tuttuğunu çok gördüm."

Şiddeti özendirmede veya körüklemeye "Spor Kulüp Yöneticilerinin Etkisi" alt temasına ilişkin spor yazarları görüşlerinin sayısal olarak ifadesi Tablo 3'de yer almaktadır.

Tablo 3. Katılımcıların Spor Medyasının Şiddeti Özendirme veya Körüklemeye Kulüp Yöneticilerinin Etkisi Alt Temasına İlişkin Görüşlerinin Sayısal Dağılımı

Seçenekler	Etkilidir	Değınmeyen	Toplam
f	24	18	42
%	57,1	42,9	100

Tablo 3 incelediğinde spor yazarlarının %57,1'inin (24) şiddeti özendirme ve körüklemeye kulüp yöneticilerinin etkili olduğunu vurguladıkları görülmektedir. Aşağıda araştırmaya katılan bazı yazarların bu konudaki düşüncelerini yansıtan mülakatları yer almaktadır.

Erhan Köknar; "Spor medyası direk olarak şiddeti özendiren haber ve yorumlar yapmaz. Bunlar genellikle taraftarların veya izleyicilerin algısına göre değişir. Medya, yöneticilerin sert demeçlerini haber yaparak bu duruma bilmeden hizmet etmektedir... Şiddet medyadan çok kulüp yöneticilerinin demeç ve uygulamalarıyla doğru orantılı olarak artmakta ve azalmaktadır."

Meriç Enercan; "Türkiye'de şiddeti özendirenler sıralaması yapılırsa, spor medyası elbette o listenin içerisine girer. Ama neresinde yer alır, onu iyi tartışmak lazım. Türkiye'de kulüp başkanlarının, yöneticilerinin ve teknik adamların verdiği demeçlere bakıyorsunuz. Bunlara sadece aracılık eden medyadır."

Cemal Ersen bazı televizyon programlarındaki yayınlardan şikayetçi olmuştur; "... Şiddeti özendiricilik kapsamında yöneticilerin şiddeti körükleyen açıklamalarına biz yer vermezsek, burada zaten frene basmış oluruz. Bir kulüp yöneticisinin kalkıp da hakeme ya da futbolcuya hırsız demesi ve aşağılaması gazete veya televizyonlarda yer bulmazsa,

medya görevini yerine getirmeye başlamıştır diyebiliriz.”

Onur Belge; “Spor medyası bizatihi şiddeti özendirmez. Özendirenler tek kelimeyle yöneticilerdir. Yaptığı açıklamaya yer verdiği için spor medyasının bir numaralı aracılık rolü olduğunu söylemek gerekir. Örneğin, İsviçre ile oynadığımız ve kaybettiğimiz ilk maçtan sonra burada çıkan olayların bir numaralı sorumlusu Fatih Terim’dir. Milli Takım teknik direktörü orada olan ilk maçtan sonra yaptığı basın toplantısında ikinci maç için ülkeyi ve takımı motive etmek istedi. Ancak yaptığı açıklamalar motivasyon yerine kışkırtma haline geldi.”

Haldun Domaç; “Zaman zaman gazetelere konulan fotoğrafların ve demeçlerin herhangi bir süzgeçten geçirilmeden, tamamen iyi bir haber yakaladık kaygısıyla yapılan bazı haberlerin ya da manşetlerin, bugün biraz daha az kullanıldığını düşünüyorum. Fakat yine de bu sorumsuz yayıncılığın devam ettiğini düşünüyorum. Salt faturayı spor basınına kesmek de çok ciddi bir yanlış olur. Burada fatura kesilecek en önemli iki unsur

yöneticiler ve Futbol Federasyonudur. Yöneticilerin açıklamaları hiçbir sorumluluk taşımadan yapmaları, söyledikleri sözlerin ne tür bir sonuç doğuracağını düşünmeden yapmaları, keza aynı şekilde Futbol Federasyonunun da caydırıcı cezalar verme ve güvenlik oluşturma konusunda yaptığı uygulamaların yanlışlığı ülkede biraz şiddeti körüklüyor. Kaldı ki statlarımızda yaşanan şiddetin sorumluluğu da buradan geliyor.”

Cem Can konuya başka bir açıdan bakmıştır. “Şiddet konusunda ileri sürdüğüm özgün bir de görüş var: “Kötü yönetim şiddettir” yönetimler şiddetin ortaya çıkışındaki rollerini gözlerden kaçırmak için sahte gerekçeleri desteklemektedirler. Durumu değerlendirdiğimizde futbol şiddetinden en büyük zararı taraftar ve medya görmektedir. Buna karşın şiddetin önlenmesi için en ağır tedbirler ısrarla bu iki odağa yönelmektedir...”

Tablo 4’de, spor yazarlarının, spor medyasının şiddeti özendirdiği veya körüklediğine ilişkin görüşlerinden ortaya çıkan “tiraj/reyting kaygısı” ile ilgili alt temanın sayısal verileri yer almaktadır.

Tablo 4. Katılımcıların Spor Medyasının Şiddeti Özendirme Veya Körüklemede Tiraj ve Reyting Kaygısı Alt Temasına İlişkin Görüşlerinin Sayısal Dağılımı

Seçenekler	Etkilidir	Değınmeyen	Toplam
f	10	32	42
%	23,8	76,2	100

Tablo 4 değerlendirildiğinde, spor yazarlarının %23,8’inin tiraj ve reyting kaygısının şiddeti özendirme ve körüklemede etkili olduğu konusunda görüş bildirdikleri görülmektedir. Yazarların %76’sı ise bu konuda herhangi bir görüş belirtmemiştir. Spor yazarlarının şiddetin körüklenmesinde tiraj ve reyting kaygısının etkisi ile ilgili görüşleri ise şöyle;

Erhan Kökнар, “Bazı spor gazetelerinin tiraj kaygısıyla şiddet çağrıştıran, öfkeye yol açan, saldırgan başlık ve haberleri kullandığı bir gerçektir.”

Gülengül Altınsay tiraj kaygısının medyayı yanlışla sürüklediğini belirtmiştir. “Tiraj her şeyden üstündür. Bugün önemlidir, yarın değil. Bu yüzden halkın en geri

kesimlerinin anlayışları körüklenir. Fanatik taraftarın duyguları okşanır.”

Ercan Güven; “Herkes bilir ki, olumsuz haberlerin tirajı/reytingi daha fazladır. Spor medyasında rekabet en yüksek seviyede yaşanmaktadır. Bu yüzden bilinçli veya bilinçsiz şiddeti ararlar basın mensupları. Bazıları daha da ileri gidip şiddet ortamının yaratılmasını kolaylaştırırlar, katkı yaparlar.”

Atilla Türker; “Maalesef gazeteler tamamen tirajı düşündüğü için ne kadar ağır ve çarpıcı sözler söylenirse o doğrultuda bir okuyucu kitesine ulaşıldığı zannediliyor.”

Cemal Ersen; “Özellikle bazı televizyon programlarında, bundan biz de şikâyetçiyiz. Reyting uğruna, ilgi çekmek,

programı izlenir kılmak adına, ne yazık ki bu tür şiddeti özendirici, hatta körükleyici yayınlar var. Yazılı medyada da kalemi siğ diyebileceğim spor yazarlarının dışında bazı gazetelerin yine tiraj uğruna haber başlıklarında, spotlarında gazetecilik etiğiyle bağdaşmayan yöntemler uyguladıklarını biliyoruz. Yakın geçmişe kadar hayvan isimleriyle adlandırılan başlıklar atıldığını da biliyoruz.”

Yusuf Yalkın; “Bir kulüp başkanının açıklamalarını bize tiraj getireceğini ya da reyting getireceğini düşünerek alıyoruz. Biraz da üstüne katarak katmerli bir biçimde haberi manşetten veriyoruz. Kavga mı çıkar? Tribünde insanlar birbirine silah mı çeker? Adam mı öldürülür? Adam öldürüldü Beşiktaş maçında hiçbir şey diyen oldu mu? Hiçbir şey duyduk mu sonra? Duymadık.”

Tablo 5. Katılımcıların Spor Medyasının Şiddeti Özendirme Veya Körüklemede Taraftar Yazarlık Alt Temasına İlişkin Görüşlerinin Sayısal Dağılımı

Seçenekler	Etkilidir	Değınmeyen	Toplam
f	5	37	42
%	11,9	88,1	100

Tablo 5'e bakıldığında spor yazarlarının %11,9'unun taraftar yazarlığın (fanatik kulüp yazarlığı) şiddeti özendirme ve körüklemede etkili olduğu konusunda görüş bildirdikleri görülmektedir.

Özgür Şahiner; “Özellikle daha önce formasını giydiği takımı adına konuşan yazarların olaylara bakışı daha çok kendi pencerelerinden oluyor. Kulüp yöneticiliği yapmış, ancak daha sonra bir şekilde medyanın içine girmiş insanlarda benzer yolu seçiyor. Burada kendi taraftarına şirin görünme çabası içinde hareket ederken, karşı tarafı rencide ettiğini unutuyor. Kimi zaman gazetelerde kullanılan manşetler, rakibi küçük düşürücü ve kışkırtıcı nitelikte oluyor.”

Öcal Uluç; “Özellikle TV ekranlarında hafta sonlarında yapılan “sözde” spor ve futbol programları şiddetin kaynaklarından biri olarak önümüze çıkmakta. Ekrandaki çoğu kulüpçü ve taraftar yorumcular birbirlerine hakaretler yağdırırlarken, taraftarı nasıl şiddete tahrik ve teşvik ettiklerini hiç ama hiç düşünmemektedir. Hem de her hafta “daha ağır” tabirler, kelimeler, cümleler ve sözcüklerle!..Bu çirkin ve tehlikeli reyting

Atif Keçeci; “Medya da maalesef reyting düşüncesiyle, başka bir gazetenin bu olayları geniş vereceği düşüncesiyle onlar da bu haberleri geniş görüyorlar. Bu da aynı Türkiye'deki terörle ilgili haberlerin geniş bir şekilde verilmesinin yanlışlığı gibi burada da aynı yanlış maalesef yapılıyor”.

Murat Ağca; “Sonucunun neye varacağını bilmeden sadece sansasyon, tiraj ve reyting kaygısıyla maalesef özellikle tansiyonu yüksek karşılaşmalar öncesinde ve sonrasında medyada bu tip yayınlar yapıldığını görüyor”.

Spor yazarlarının spor medyasının şiddeti özendirme veya körüklemede “Taraftar Yazarlık” alt temasına ilişkin görüşlerinin sayısal dağılımı Tablo 5'de verilmektedir.

yarışına, RTÜK'ün mutlaka “Dur” demesi gerek ama nerde o RTÜK?..”

Kemal Belgin; “Köşe yazarları, muhabirler ve yöneticilerin bir kısmı amigo gibi davranıyor. Fanatik kulüp taraftarı gibi davranıyorlar. Onların hazırladıkları gazetelerde veya buldukları televizyonlarda yayınlanan haberler, yorumlar tabii ki şiddetin dozunu artıracaktır. Bugün cebindeki son parasıyla maça gelen insanları, yürekte taraftarları bile geçmiş durumdalar. Onlar bile artık yapmıyor bunların yaptığını. Bizim takım kötü oynadı. Bu maçı hak etmedik diyen taraftarlar varken, bu amigolara göre hiçbir şekilde kendi takımları mağlup olmuyor. Mümkün değildir, eğer mağlup oluyorsa yan güçler neden oluyor gibi sporda hiç yeri olmayan, tamamen dedikodu üretim merkezlerinin ürünü olan şeyler. Hiçbir belge, yazılı bir şey yok sürekli insanlara iftira atmaktan başka bir şey yapmıyorsunuz. Basındaki amigoları da alıp gazetelerine aktarıyorlar ondan sonra tribünlere gelen adamlar da terör estiriyorlar”.

Tayfun Bayındır; *“Taraftar biçimindeki yazarlık, renkaşlık, kulüplerin elde ettiği başarı ile orantılı yazılar, kulüplerin elde ettiği yenilgilerle yazılan yazılar, taraftarı yönlendirici ve etkileyici yazılar sporda şiddetin artmasında medyanın ciddi biçimde rol almasına neden olmuştur... Spor yazarlığı ve yorumculuğu yapan insanları üst üste koyduğunuz zaman çok farklı alanlardan gelen, ama sadece bir kulübü desteklediği ve bir kulübün önemli ismi olduğu için, ya da bir kulüpte bir süre futbolcu, teknik adam olarak görev yaptığı için bir anda kendini spor yazarı kisvesi altında gören insanların varlığından dolayı bunlar gerçekleşmektedir. Ama hepsini kastetmiyorum. Bu tür gruplardan gelip de spor medyası içinde önemli yerler edinmiş spor yazarlığına ciddi katkıda bulunmuş*

insanlarda var. Fakat çoğunlukla Türk spor medyasında şiddeti körükleyebilecek uygulamalar yapan insanlardan oluşmaktadır.”

Ömer Üründül; *“Benim de çok üzerinde durduğum bir konudur. Gerçekten spor medyası maalesef şiddeti özendirir. Bunun da bir numaralı nedeni medyada kulüpçülük olmasıdır. Dünyanın hiçbir yerinde olmayan üç büyük taraftarı Türkiye’de vardır. Çünkü bütün Türkiye’de bu kulübün taraftarları vardır. Bu yüzden medya da orada olduğundan bu rekabet doğmakta, rekabetten dolayı herkes gerek yazılarında gerekse eleştirilerinde kendi tuttuğu takım yönünde eleştiriler yaptığı ve objektif davranmadığı için bu gibi şeyler meydana gelmektedir.”*

TARTIŞMA ve SONUÇ

Spor ve şiddet kavramları genel olarak birçok spor branşında karşımıza çıksa da *‘bir sporun daha fazla erkek sporu olması, özellikle elit düzeyde yapılıyor ve takım sporu olması ve finanssal olarak karlı olması’* (9) sporda şiddetin temel nedenleri olarak görülmektedir. Dolayısı ile ülkemizde spor ve şiddet söz konusu olduğunda dikkatin bu özellikleri taşıyan en popüler spor dalı ve medyada en çok yer bulan futbol, futbol kulüpleri, futbolcular, antrenörler, kulüp yöneticileri ve belirli takımlar üzerinde yoğunlaştığı görülmektedir.

Spor medyasının özellikle futbol alanlarındaki şiddeti körüklediği veya özendirdiğine inanan görüşmecilerin (%76,6) önemli bir kısmı bu ilişkiyi ortaya koyarken üzerinde durdukları en önemli noktalar *“kulüp yöneticileri”, “tıraj ve reyting kaygısı”* ve *“taraftar yazarlık”* olduğu söylenebilir.

Araştırmada yer alan görüşmecilerin 24’ü (%57,1) spor medyasının şiddeti özendirme veya körüklemeye kulüp yöneticilerinin verdiği demeçler veya yaptığı açıklamaları medyanın doğrudan okuyucu ve izleyicilerine yansıttığı için medyanın suçlandığı görüşündedir. Rona’nın (12) Ankara, İstanbul, İzmir ve Trabzon illerinde oynanan müsabakalarda şiddet olaylarına karışmış ve polis kayıtlarına geçmiş seyirciler üzerinde yaptığı çalışmada, *“seyircilerin*

%56,3’ünün kulüp başkan ve yöneticilerinin rakip takım aleyhine vermiş olduğu demeçlerden etkilendikleri” bulgusu ve Talimciler’in (19) *“Spor alanlarında yaşanan şiddete karşı alınan ya da alınacak tedbirler genellikle taraftarlara yönelik olmakta, seyircileri kışkırtan ya da holigan olduğu söylenen gruplara maddi kaynak sağlayan kulüp yöneticilerine karşı herhangi bir işlem yapılmamakta”* görüşü araştırmayı destekler niteliktedir.

Ülgen’e (24) göre *“Medya içinde sporda şiddeti körükleyen kötü çobanlar olduğu gibi kulüp yöneticileri içinde de kötü çobanlar vardır”*. Her ne kadar sezon başlarında kulüp başkanlarının *“Şiddete karşı işbirliği yaptık”* ve statlardaki tel örgülerin kalkması gerektiği gibi açıklamalar yapsalar da bunun gibi iyi niyet gösterileri tribünlerdeki şiddeti engellemeye yetmiyor (21). Çünkü bu iyi niyet gösterileri genellikle ilk maçta unutuluyor; maç öncesi yerini sporcuları ve seyircileri motive etmeye yönelik şiddet içerikli beyanatlar alırken, maç sonrası başarısızlıkların faturasını başkalarına kesmek için beyanatlar veriliyor. TSYP eski Başkanlarından Belge bu durumu şöyle ifade ediyor: *“Bazı kulüplerin yöneticileri ve bazı sporcular maalesef şiddetin kaynağı oluyorlar. Kendi başarısızlıklarını ya da hatalarını fatura etmek için şiddeti çıkarıyorlar, körüklüyorlar. Gerek hakeme karşı, gerek*

rakip takıma karşı, gerekse tribünlere karşı. Ondan sonra da kendi hatalarının göz ardı edilmesini sağlamaya çalışıyorlar. Maalesef birçok zaman bunu başarıyorlar. Ama şiddetin asıl kaynağı galiba sorumsuz yöneticiler” (21).

Spor alanlarındaki şiddetin kabahatini kulüp yöneticilerine yükleyen Kongar, bir toplumbilimci gözüyle durumu şöyle değerlendiriyor: *“Tribün şiddetinin ardındaki temel öge, kulüpler tarafından beslenen (fanatik taraftar/amigo) bir avuç insanın önderliğidir. Sağlanan çeşitli avantajların yanında, bu taraftarlara bedava bilet de verilir. Bunlar da bu biletlerin bir kısmını satar ve para kazanır, bir kısmını da tribünlerde kendilerine destek olsunlar diye yandaşlarına verir. Toplumu şiddet eğilimleri bakımından suçlamadan önce bu örgütlü amigo şiddetinin önlenmesi gerekir. Kulüp yönetimlerinin, bu konuda alacakları bir iki karar ve bir iki küçük önlemlerle bu şiddet bıçakla keser gibi sona erdirebilir.” (21)*

Görüşmecilerin %23.8'i (10 kişi) medyanın spordaki şiddet üzerindeki etkisinin tiraj/rejting gibi ekonomik nedenlerden kaynaklandığı görüşündedir. Girgin'in (4) bu konudaki görüşü de araştırmayı destekler niteliktedir; *“Özellikle ticari kaygılarla hareket eden spor medyası belirli takımlar arasında yoğunlaştırılan gerilim satış/rejting getirdiği için şiddet desteklenmektedir. Bu nedenle, çarpıcı, hatta tahrik edici sloganlar üretilmekte, başlıklar atılmakta, yazılar kaleme alınmakta, verilmemiş demeçler verilmiş, söylenmemiş sözler söylenmiş gibi kullanılabilir. Amaç, bir yandan bireyi habersiz bırakmayarak ilgiyi sürekli kılmak, bir yandan da gerilimi düşürmemektir”.* Dolayısı ile medyada yer alan bu tür haberler atmosferi gererek tribün terörüne olumsuz yönde etki yapmaktadır (20, 24, 26).

Medya bunu kimi zaman fotoğraflar aracılığıyla *“golcü futbolcuları asker kıyafetleri ve ellerinde silahla nişan alma pozisyonunda fotoğraflarının yayınlaması” (22)*, kimi zaman *“Meydan Muharebesi; Konya-Beşiktaş Taraftarları Birbirine Girdi” (13)*, *“Uşak'ta Kan Aktı” (17)*, *“Kanlı Pankart Hesaplaşması” (25)*, *“Futbolcular Barut Fıçısı” (7)* gibi şiddete çağrı yapan gazete başlıklarıyla, kimi zaman

da yazılan yazı ve yorumlarla gerçekleştirmekte ve saha dışında yaşanan yaralama, öldürme, karşılıklı çatışma, hatta takım otobüslerinin taşlanması gibi şiddet olaylarının sıklıkla yaşanmasında tetikleyici olabilmektedir.

Aslında, daha çok kullanılan kelimelerle alakalı olan şiddeti körükleyici haberlerin, istenirse şiddet içermeyecek şekilde aktarılması mümkün olmasına karşın, Türk spor medyası daha çarpıcı ve sansasyonel olduğu için şiddeti körükleyen ve özendirilen dili tercih edebilmektedir. Çünkü önemli olan televizyon programlarının izlenmesi veya gazetelerin tirajı olduğu için holiganların saldırganlıkları gibi haberler sansasyonel habercilik için iyi malzeme olabilmektedir (5).

Böylece, kışkırtıcı söylem kullanarak duygulara seslenmeyi tercih eden medya toplumdaki şiddet eğilimlerini de körüklemektedir (23). TBMM (22) araştırma komisyonu raporunda yer alan araştırmada elde edilen *“Türkiye'nin önemli futbol takımlarının yer aldığı dört kentinde futbol maçlarında şiddet olaylarına karışan ve polis kayıtlarına geçmiş futbol seyircilerin yarısından fazlası (%51,7) maçtan önce spor medyasında çıkan haberden etkilendiklerini, %33,3'ü ise kısmen etkilendikleri”* bulgusu bu durumu doğrular niteliktedir.

Türkiye'de medyanın herhangi bir alanında çalışmak için hiçbir ölçütün olmaması medyada etik problemlerin önemli bir kaynağı olarak görülmektedir. Bunun en belirgin örnekleri de spor medyasında yaşanmaktadır. Örneğin, eski hakem, sporcu ve antrenörler kolaylıkla spor medyasında kendisine yer bulabilmektedir. Oysa, eski futbolcuların antrenör olabilmesi için çeşitli kurs ve seminerlere katılması zorunlu olmasına karşın, spor medyasında çalışmak için eski hakem, futbolcu ve antrenör olmanın dışında pek bir kriter yoktur (18). Dolayısı ile bu durum spor yazarlığı mesleğine zarar vermekte ve birçok soruna da kaynaklık etmektedir. Beş görüşmeci yazarın (%11,9) da bu yönde görüş bildirmesi bu gerçeğin göz ardı edilmemesi gerektiğini düşündürmektedir.

Ayrıca, bazı spor yazarlarının kendi içgüdülerini ön plana çıkararak olaylara

mümkün olduğunca farklı bakış açısı getirmeleri, spor yazarlarında taraftarlık olgusunu aynı zamanda tutarsızlığı da beraberinde getirmektedir. Taraf olarak yazdıkları haber ve yorumlar, saha da oynanan oyun ve sergilenen performans ile spor basınında yer alan yazıların farklı olmasına yol açmaktadır (18).

Yukarıda anılan alt temalarla sporda şiddetin medya tarafından özendirildiği/körüklendiğine inanan görüşmecilerin yanında, medyanın bu konuda etkisi olmadığına inanan görüşmecilerde (%11,9) bulunmaktadır. Bu görüşmeciler daha çok suçlu arama telaşı ile sorumluluğun medyaya yüklendiği ve toplumsal yapı ve sosyo-ekonomik durumun spor alanlarındaki şiddetin kaynağı olduğu üzerinde durmaktadır. Her ne kadar görüşmecilerin bir kısmı medyanın sporda şiddete bir etkisi olmadığını düşünse de araştırma bulguları önemli bir çoğunluğun farklı yollarla da olsa medyanın etkisi olduğu yönündeki algıları, kamuoyunda oluşan yaygın kanaati doğrulamaktadır.

Sonuç olarak spor medyası şu veya bu yolla spor alanlarında görülen şiddet olaylarının bir kısmında doğrudan, bir

kısmında da dolaylı olarak aktif rol almaktadır. Ancak unutulmamalıdır ki, spor alanlarında şiddetin önlenmesinde asıl görev kanun yapıcılar, üst basın kuruluşları ve kulüp yöneticilerine düşmektedir. Çünkü ülkemizde sadece spordaki şiddeti önlemeye yönelik kanun çıkarmakla veya basın kuruluşları tarafından deklare edilen etik kodlarla veya kulüp başkanlarının spordaki şiddeti kınayan açıklamalarıyla sporda şiddetin önüne geçilemediği açık şekilde görülmektedir. Bursaspor-Beşiktaş maçı öncesinde yaşananlar, sporda şiddetin önlenmesinde kanun çıkarılmasının tek başına yeterli olmadığını, taraftarların kanunla ilgili bilinçli olmadıklarını, kendilerini ve kulüplerini sıkıntılı bir sürecin içine sokabileceklerini göstermektedir. Kanunların çıkarılmasının yanı sıra kararlılıkla uygulanması, şiddete müsamaha gösterilmemesi, kanun koyucuların, federasyonun, yöneticilerin, sporcuların, taraftarların ve medyanın konuya samimiyetle yaklaşması önemli görülmektedir. Sporda şiddetin önüne geçilmesinde, aslında hemen her platformda dile getirilen -temeli eğitimden geçen- basit bir iki uygulama ciddi olarak ele alınmalı ve hiç taviz verilmeden uygulanmalıdır.

KAYNAKLAR

1. Bernstein, A., Blain, N., "Sport and the Media: The Emergence of a Research Field, in Sport, Media, Culture: Global and Local Dimensions" *Culture, Sport, Society*, 5 Special Issue, pp. 1-30, Autumn 2002.
2. Demir, V., "Medya ve Etik", XI. Yerel Medya Eğitim Semineri, s.77-86, Adıyaman, 26-27 Mayıs, 2005.
3. Francis L. F. Lee, "Spectacle and Fandom: Media Discourse in Two Football Events in Hong Kong", *Sociology of Sport Journal*, 22, pp. 194-213, 2005.
4. Girgin, A., **Hata! Köprü başvurusu geçerli değil.**, "Spor Medyası ve Basın Ahlak Kuralları", İstanbul Üniversitesi Spor Dergisi, 4, Ağustos 2000, Erişim Tarihi 21 Mart 2008.
5. Hoffner, S., "Spor Medya ve Toplum", Spor Ahlakı ve Spor Felsefesine Yeni Yaklaşımlar Sempozyumu, (Çev: Günay Develi), İstanbul, s.184-185, 1991.
6. Hughes, S. ve Shank, M., "Defining Scandal in Sports: Media and Corporate Sponsor Perspectives", *Sport Marketing Quarterly*, 14, pp. 207-216, 2005.
7. Hürriyet Gazetesi, <http://webarsiv.hurriyet.com.tr/2004/11/01/546074.asp>, "Futbolcular Barut Fıçısı", 01/11/2004, Erişim 30 Eylül 2009.
8. Hürriyet Gazetesi <http://www.hurriyet.com.tr/spor/futbol/17732253.asp>, "Bursa'da Holigan Dehşeti", 8 Mayıs 2011, Erişim Tarihi 19.09.2011,.

9. Kane, M. J., "Sociological Aspects of Sport," in *Contemporary Sport Management*, Human Kinetics, ed. Janet B. Parks, Jerome Querterman, Lucie Thibault, 3rd ed., pp. 394, 2007.
10. Moy, P., Mccoy, K., Spratt, M., ve Moy, M. R. M., "Media Effects on Public Opinion About A Newspaper Strike," *Journalism and Mass Communication Quarterly*, 80, pp. 391-409, Summer 2003.
11. Resmi Gazete, "6222 Sayılı Sporda Şiddet Ve Düzensizliğin Önlenmesine Dair Kanun" 14 Nisan 2011, Sayı: 27905.
12. Rona M.Ş., "Futbol Müsabakalarında Şiddet Olaylarına Karşı Adli Kayıtlara Geçen Seyircilerin Psiko-Sosyal Analizleri Üzerine Bir Araştırma", Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Ana Bilim Dalı, Doktora Tezi, Ankara, 2003.
13. Sabah Gazetesi, <http://arsiv.sabah.com.tr/2004/11/08/spo104.html>-, "Meydan Muharebesi", Sabah Gazetesi İnternet Baskısı, 08/11/2004, Erişim 18 Nisan 2009.
14. Sabah Gazetesi, <http://www.sabah.com.tr/Spor/2011/05/12/tff-olaganustu-toplandi>, "Bursaspor'un cezası belli oldu", 12 Mayıs 2011, Erişim 18 Mayıs 2011.
15. Sazak, D., <http://www.milliyet.com.tr/2004/12/02/ombudsman/aokur.html>, "Taraftarın Ölümü, Medya, Şiddet ve 'Linç' Kültürü", Milliyet Gazetesi, 12.02. 2004, Erişim Tarihi 28 Nisan 2007.

16. Sporvizyon, <http://sporvizyon.zaman.com.tr/?bl=41&hn=12197>, "Şiddet ve Ayrımcılığın Gölgesinde Fair-Play!", Zaman Gazetesi, 2006, Erişim Tarihi 22 Mart 2007.
17. Star Gazetesi, <http://www.stargazete.com/spor/usak-takan-akti-haber-39484.htm>, "Uşak'ta Kan Aktı", Star Gazetesi İnternet Baskısı, 05/09/2005, Erişim 22 Kasım 2009.
18. Şahan, H., "Türkiye'de Spor Yazarığı ve Futbol Kamuoyu Üzerine Etkileri", Selçuk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Konya, 2001.
19. Talimciler, A., Türkiye'de Futbol Fanatizmi ve Medya İlişkisi, Bağlam Yayıncılık, İstanbul, 2003.
20. Tanrıku, A., <http://www.radikal.com.tr/haber.php?haberno=84646>, "İnsanlar Pozitif Haber İstiyor", Medya'dan Özeleştiri, Radikal Gazetesi İnternet Baskısı, 10/08/2003, Erişim 28 Eylül 2008.
21. Taşkıran, B., Aydoğdu, F., http://www.istanbul.edu.tr/iletim/?page=template-news/detail&int_id=209, İletim Gazetesi, Sayı 88, Haziran 2004, Erişim Tarihi 03.06.2009.
22. TBMM, http://www.tbmm.gov.tr/komisyon/sporda_siddet/spordasiddet_rapor1.pdf //, "Türk Sporunda Şiddet, Şike, Rüşvet ve Haksız Rekabet İddiaları" Araştırma Komisyonu Raporu, s.55, 2005, Erişim Tarihi 28 Şubat 2007.
23. Uzun, R., "Spor Basınının Etik Anlayışı", Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi, Bahar-Kış, 19, s.1-20, 2004.
24. Ülgen, N., <http://www.radikal.com.tr/haber.php?haberno=84646>, "Bizde de Kötü Çobanlar Var", Medya'dan Özeleştiri, Radikal Gazetesi İnternet Baskısı, 10/08/2003, Erişim 28 Eylül 2008.
25. Vatan Gazetesi, <http://w9.gazetevatan.com/haberdetay.asp?detay=0&tarih=03.09.2007&Newsid=135219&Categoryid=5>, "Çarşı'da Kanlı Pankart Hesaplaşması", Vatan Gazetesi İnternet Baskısı, 03/09/2007, Erişim 14 Nisan 2008.
26. Yiğiter, U., <http://www.radikal.com.tr/haber.php?haberno=84646>, "Haberler Tribündeki Atmosferi Geriyor", Medya'dan Özeleştiri, Radikal Gazetesi İnternet Baskısı 10/08/2003, Erişim 28 Eylül 2008.

